

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

УДК 371.315:811.111'255

СУТНІСТЬ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стрілець В. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

vvctrilets@gmail.com

Дата надходження 29.04.2018. Рекомендовано до друку 28.05.2018.

Анотація. У статті розглядається сутність письмового перекладу як специфічного виду мовленнєвої діяльності. Визначається його роль і місце з-поміж видів мовленнєвої діяльності та конкретизується ступінь репродуктивності / продуктивності. Характеризуються складники процесу письмового перекладу: мотиви, мета, предмет, продукт, результат, засоби, способи реалізації. Описуються особливості й рівні перекладацького розуміння. Простежуються мовленнєво-мисленнєві операції перекладача з позицій когнітивної лінгвістики. Окреслюється мовленнєво-діяльнісна одиниця письмового перекладу.

Ключові слова: письмовий переклад, вид мовленнєвої діяльності, читання, письмо, репродуктивність, продуктивність, перекладацьке розуміння.

Стрілець В. В. Киевский национальный лингвистический университет, Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка

Сущность письменного перевода как вида речевой деятельности

Аннотация. В статье рассматривается сущность письменного перевода как специфического вида речевой деятельности. Определяется его роль и место среди видов речевой деятельности и конкретизируется степень репродуктивности / продуктивности. Характеризируются составляющие процесса письменного перевода: мотивы, цель, предмет, продукт, результат, средства, способы реализации. Описываются особенности и уровни переводческого понимания. Прослеживаются речемыслительные операции переводчика с позиций когнитивной лингвистики. Определяется речедетельностная единица письменного перевода.

Ключевые слова: письменный перевод, вид речевой деятельности, чтение, письмо, репродуктивность, продуктивность, переводческое понимание.

Strilets V. Kyiv National Linguistic University, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
Essence of translation as a type of speech activity

Abstract. Introduction. The interdisciplinary nature of studying the translation process, which is viewed from the perspectives of psycholinguistics, cognitive linguistics, and language teaching methodology, and lack of scholars' unanimity in approaching some controversial issues prove the necessity of getting a deeper insight into this problem. **Purpose.** To analyze the essence of translation as a specific type of speech activity, in particular, determine its place among other types of speech activity, concretize its status, characterize its constituents, and reveal the peculiarities of translator's comprehension and cognitive mechanisms, as well as describe the speech unit of translation. **Methods.** Analysis of research findings in the areas of psycholinguistics, cognitive linguistics and language teaching methodology. **Results.** Translation refers to a speech activity type as it complies with its definition and is filled with the same psychological content comprising motives, aim, subject, product, result, means and ways of implementing. Translator's comprehension is developed in six stages. Cognitive process of translation can be described through the notions of translation space and frame-based knowledge structuring. A speech unit of translation is a two-component structure consisting of inference-based sense verbal decision and speech communicative act. **Conclusion.** Translation is a specific bilingual receptive-reproductive / productive

mediatory type of speech activity, based on reading and writing caused by a three-fold aim. It implies intensive mental activity and different degree of reproductivity / productivity depending on its phase. Translation features peculiar comprehension and is characterized by an intermediary and secondary nature. The obtained findings can serve as a basis for determining knowledge, sub-skills and skills as components of translation competence and concretizing the stages of its development.

Keywords: translation, type of speech activity, reading, writing, reproductivity, productivity, translator's comprehension.

Постановка проблеми. Із розширенням міжнародних зв'язків у всіх галузях підвищуються вимоги до якості й термінів виконання письмового перекладу, що, в свою чергу, посилює інтерес науковців до питання особливостей перебігу цього процесу в контексті сучасних наукових парадигм. Проникнення в сутність сприйняття тексту оригіналу й породження адекватного й еквівалентного йому тексту перекладу необхідне фахівцям із методики навчання перекладу для конкретизації знань, навичок і вмінь як складників змісту навчання письмового перекладу спеціальних, зокрема науково-технічних, текстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема перебігу письмового перекладу привертає увагу представників різних наук, передусім психолінгвістики, когнітивної лінгвістики, методики навчання іноземних мов, що свідчить про міждисциплінарний характер дослідження цієї проблеми. І. О. Зимня (2001) і Т. С. Серова (2001) дослідили психолінгвістичні й психологічні особливості перекладу як складного виду мовленнєвої діяльності. В контексті наявних моделей породження мовлення А. О. Яковлєв (2011) запропонував модель перекладу як комплексного мовленнєво-мисленнєвого процесу. Заслужують на увагу наукові розвідки з'ясування сутності останнього під час письмового перекладу з позицій когнітивної лінгвістики: К. Хейвовські (2004) описав комунікативно-когнітивну теорію перекладу, Т. Г. Пшенкіна (2005) дослідила психолінгвістичні механізми вербальної діяльності перекладача, О. М. Кутяєва (2013) виявила відмінності в когнітивній складовій розумової діяльності перекладача-лінгвіста й перекладача-фахівця певної галузі в процесі перекладу текстів спеціального дискурсу, Л. В. Кушніна (2016) ввела до обігу й охарактеризувала поняття "перекладацький простір", Д. І. Бакало (2007) застосував концепцію фреймової структуризації знань задля характеристики особливостей пізнання й відображення дійсності в свідомості перекладача під час його професійної діяльності, І. М. Ремхе (2007) розвинула цю ідею щодо науково-технічного перекладу й типологію фреймів на матеріалі текстів металургійної промисловості. Л. М. Черноватий (2013) описав процес перекладу як виду посередництва (медіації). А. Ю. Наугольних (2006) охарактеризував процеси осмислення й розуміння в повному письмовому перекладі та виокремив дотичні навички й уміння. Л. О. Максименко (2015) простежила психологічні механізми мовленнєвої діяльності перекладача в письмовому двосторонньому перекладі. В міжкультурно-комунікативній моделі письмового перекладу Т. Д. Пасічник (2011) відобразила письмову двосторонню медіацію перекладача як опосередкованого учасника комунікації між представниками двох різних культурно-мовних спільнот. Ю. М. Бірюкова (2016) розкрила специфіку перекладацького читання в процесі письмового перекладу. Я. Г. Фабрична (2017) описала зміст його фаз.

У контексті міждисциплінарного характеру проаналізованих наукових розвідок, а також з урахуванням різних поглядів науковців на статус перекладу, питання сутності письмового перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності потребує ретельнішого вивчення крізь призму новітніх наукових парадигм.

Мета статті – проаналізувати сутність письмового перекладу як особливого виду мовленнєвої діяльності, зокрема з'ясувати його місце з-поміж видів іншомовної мовленнєвої діяльності, конкретизувати статус письмового перекладу, охарактеризувати його складники, розкрити особливості перекладацького розуміння й когнітивних механізмів, а також виокремити мовленнєву одиницю письмового перекладу.

Основні результати дослідження. Серед науковців немає єдності щодо ролі й місця перекладу з-поміж видів мовленнєвої діяльності. Враховуючи таку особливість перекладу, як необхідність активізації механізму переключення з одного мовного коду на інший, Б. В. Беляєв (1965) вважає його особливим розумовим процесом, який лише ґрунтується на мовленнєвій діяльності, але не є її особливим видом (с. 152). Поділяючи цю точку зору, Л. М. Черноватий (2013) розглядає переклад не як вид мовленнєвої діяльності, а як вид медіації (мовного посередництва), обґрунтовуючи це тим, що процес перекладу суттєво відрізняється від процесу будь-якого з чотирьох видів мовленнєвої діяльності передусім своїм двостороннім характером – одночасним застосуванням двох видів мовленнєвої діяльності (читання й письма в письмовому перекладі, аудіювання й говоріння в усному перекладі), один із яких є рецептивним, другий – продуктивним (с. 43).

Ми не повністю погоджуємось з цією тезою, оскільки аналіз функціонування згаданих вище видів мовленнєвої діяльності підтверджує наявність різноманітних умов їх перебігу, які часом передбачають оперття на інші її види. Так, діалогічне мовлення як різновид говоріння взагалі не може функціонувати без аудіювання мовлення співрозмовника. Письму часто передують читання тексту-стимулу – листа, на який пишеться відповідь; наукової статті, до якої укладається анотація, тощо. Монолог-презентація передбачає обов'язкову зорову опору на слайди з текстом.

У “Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти” (2003) з-поміж комунікативних мовленнєвих видів діяльності поряд із говорінням, письмом, аудіюванням і читанням виокремлюється й посередництво (медіація) у випадках, коли користувач “діє як канал спілкування (часто, але не обов'язково різними мовами) між двома / кількома особами, які з тієї чи іншої причини не можуть спілкуватись безпосередньо” (с. 57). “У посередницьких видах діяльності користувач мовою покликаний не виражати свої власні думки, а просто діяти як посередник між співрозмовниками, неспроможними зрозуміти один одного прямо” (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003, с. 87). До посередницьких видів діяльності віднесено усний і письмовий переклад, а також реферування й переказ текстів тією ж мовою, коли мова оригінального тексту незрозуміла для реципієнта. До видів письмової медіації включено точний (дослівний) переклад (наприклад контрактів / угод, юридичних і наукових текстів тощо); літературний переклад (романів, драматичних творів, поезії, лібрето тощо); передавання основного змісту (газетні й журнальні статті) в межах L2 або між L1 і L2; переказ (спеціалізовані тексти для нефакхівців) (Загальноєвропейські Рекомендації, 2003, с. 87).

Таке тлумачення перекладу підтверджує його відповідність визначенню мовленнєвої діяльності, запропонованому І. О. Зимньою (2001) як активному, цілеспрямованому, опосередкованому мовою і зумовленому ситуацією спілкування процесу приймання й видавання мовленнєвого повідомлення у взаємодії людей між собою (с. 56). Дослідниця, підхід якої ми поділяємо, наголошує, що переклад є складною мовленнєвою діяльністю, в якій, як і в інших її видах, основним є спосіб формування й формулювання думки за допомогою мовлення (Зимня, 2001, с. 133).

Для візуальної ілюстрації ролі й місця письмового й усного видів перекладу з-поміж видів мовленнєвої діяльності звернемося до так званого “методичного конверта”, внутрішні трикутники якого представлено видами мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння, письмо) й, відповідно, мовленнєвими вміннями, а сторони й діагоналі – дотичними мовленнєвими навичками. З огляду на те, що письмовий переклад передбачає сприйняття інформації через читання й продукування кінцевого продукту за допомогою письма, а усний переклад – залучення аудіювання й говоріння, то об'ємна трансформація “методичного конверта” у форму піраміди уможливує бачення письмового й усного перекладу в безпосередньому взаємозв'язку з іншими видами мовленнєвої діяльності (рис. 1).

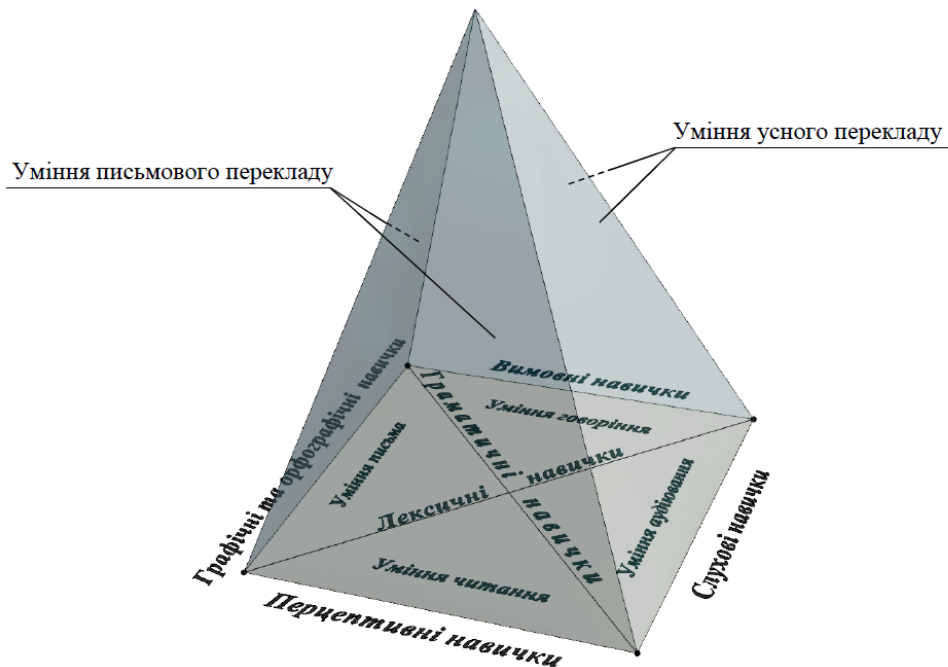

Рис. 1 Місце перекладу серед видів мовленнєвої діяльності

Серед науковців не спостерігається єдиного підходу до проблеми ступеня репродуктивності / продуктивності письмового перекладу як виду мовленнєвої діяльності. З огляду на те, що в письмовій медіації перекладач не продукує власних думок, а ретранслює мовою перекладу думки автора тексту, письмовий переклад вважається рецептивно-репродуктивним видом мовленнєвої діяльності. На цьому наголошує І. О. Зимня (2001), водночас виокремлюючи елемент творчості, який яскравіше проявляється в письмовому перекладі порівняно з його усними типами (послідовним і синхронним). З іншого боку, ряд учених, зокрема прибічники когнітивного підходу до дослідження сутності перекладу (Л. В. Кушніна (2016), Т. Г. Пшенкіна (2005), І. М. Ремхе (2007) та ін.), вважають його творчим, а отже – продуктивним.

У цьому контексті вважаємо за доцільне розмежувати репродуктивний і продуктивний компоненти в письмовій перекладацькій діяльності. Перекладач репродукує зміст тексту, його смислові блоки, жанрово-стилістичні особливості, комунікативний намір автора. Однак вибір найбільш адекватного лексичного відповідника, граматичної конструкції, оптимальної структури речення, а також редагування мають творчий характер, що дає підстави стверджувати, що письмовий переклад містить елементи продуктивності. Згідно з Я. Г. Фабричною (2017, сс. 31-33), яка характеризує чотири фази письмового перекладу за різним ступенем репродуктивності / продуктивності, фаза аналізу тексту оригіналу є рецептивною, фаза планування тексту перекладу – продуктивною, фаза створення тексту перекладу – репродуктивною, фаза оцінювання й редагування – рецептивно-продуктивною.

Переклад характеризується тим самим психологічним змістом, що й інші види мовленнєвої діяльності (Зимня, 2001, с. 132), зокрема письмовий переклад має мотивацію, мету, предмет, продукт, результат, засоби й способи реалізації.

На відміну від інших видів мовленнєвої діяльності, які завжди задовольняють власну потребу людини, в письмовому перекладі людина задовольняє потребу в спілкуванні інших.

Тому мотив перекладу як виду мовленнєвої діяльності завжди має опосередкований характер. Як мотивація, так і сама діяльність письмового перекладу є опосередкованими (Данилова, 2013, с. 51). Первинна соціальна потреба, в свою чергу, породжує похідну від неї когнітивно-комунікативну потребу в отриманні інформації і в адекватному її вираженні іншою мовою. Отже, предмет діяльності – думка, яка сприймається й відтворюється – задовольняє соціальну потребу через задоволення викликаной нею когнітивно-комунікативної власної потреби (Зимня, 2001, с. 133).

Мета-завдання перекладача як суб'єкта комунікативної перекладацької ситуації полягає в розумінні думок тексту оригіналу, їх внутрішньому смислому програмуванні або формуванні програми, а потім – формулюванні й оформленні тексту перекладу засобами письма. Мета-результат і для перекладача, і для всіх інших суб'єктів-партнерів комунікації – це розуміння тексту перекладу і на основі цього – їхні подальші мовленнєві / немовленнєві дії. Мета-надзавдання для всіх партнерів комунікації полягає в тому, щоб організувати взаємодію – обмін думками, знаннями, інформацією з синергетичним ефектом – й об'єднати зусилля всіх суб'єктів для оптимального вирішення загального професійного завдання (Серова, 2010, с. 107).

Якщо предметом власне мовленнєвої діяльності є думка, то предметом письмового перекладу є думка автора тексту оригіналу. Продукт перекладацької діяльності – це текст перекладу, безпосередньо пов'язаний із результатом, який можна загалом розуміти як досягнення еквівалентності (змістової, функціональної, комунікативної) тексту оригіналу й тексту перекладу. Засобами перекладу є одиниці двох мов; способами реалізації перекладацької діяльності – перекладацькі операції, дії й трансформації (Яковлев, 2011, с. 7).

Читання й письмо, як складники письмової перекладацької діяльності, набувають нових якостей порівняно з цими ж видами мовленнєвої діяльності як самостійними. Так, якщо звичайний читач суб'єктивно інтерпретує прочитане з точки зору значущості для нього отриманої інформації, то перед перекладачем стоїть завдання зрозуміти й об'єктивно інтерпретувати висловлювання з метою його подальшого відтворення мовою перекладу (Бірюкова, 2016, с. 4). На думку І. І. Данилової (2013, с. 51), письмовий переклад з огляду на свою складність і специфічність є не сумою згаданих видів мовленнєвої діяльності, на які він спирається, а своєрідним об'єднанням їхніх внутрішніх механізмів. Ця особливість свідчить про вторинний характер письмової перекладацької діяльності.

До інших особливостей письмового перекладу як виду мовленнєвої діяльності відносять такі: 1) опертя на писемне мовлення, яке характеризується підготовленістю, нелінійністю, розгорнутістю; 2) вплетеність у відтерміновану комунікацію, яка опосередкована двома текстами й виключає можливість використання паралінгвістичних засобів спілкування; 3) можливість керувати темпом надходження інформації через зоровий канал, багаторазово звертатись до оригіналу й редагувати вторинний текст. Ці особливості створюють сприятливі умови для функціонування психічних механізмів письмового перекладача, уможлижуючи глибше розуміння тексту перекладу (Наугольних, 2006, с. 6).

Проблема розуміння в перекладі розглядається двоаспектно: як власне розуміння інформації перекладачем (мета-завдання) і як забезпечення її розуміння реципієнтом перекладу (мета-результат). Згідно з А. Ю. Наугольних (2006, с. 7), перекладацьке розуміння має такі особливості:

- 1) нав'язування певного рівня або якості розуміння, обумовлене параметрами комунікативного завдання;
- 2) гальмування власної інтелектуальної реакції на сприйняття задля уникнення спотворення авторської інтерпретації;
- 3) розуміння тексту перекладу в єдності його формально-змістових характеристик;
- 4) тривале утримання в оперативній пам'яті образу змісту оригіналу задля оптимізації перекладацького рішення, прийнятого з опертям на уявлення про текст;

5) розуміння вторинного тексту (тексту перекладу) з позицій реципієнта з метою адаптації смислової схеми тексту оригіналу.

Перекладацьке розуміння має рівневу динаміку. А. Ю. Наугольних (2006, с. 10) виділяє шість рівнів, які відповідають стадіям смислового сприйняття тексту перекладу й перекладацьким оцінкам: 1) розпізнавання предметної галузі за ключовими словами-референтами; 2) орієнтація в основній змістовій інформації; 3) ідентифікація ієрархії смислових відношень у тексті; 4) виведення авторського (інтенціонального) смислу тексту; 5) визначення текстового стереотипу й мотивування характеристик поверхневої структури оригіналу; 6) зіставлення інтенціональних характеристик тексту оригіналу й чорнового варіанта тексту перекладу: узгодження рецептивного смислу з інтенціональним. Зазначені рівні є підґрунтям для визначення дотичних знань, навичок і вмій, які, в свою чергу, слугують підґрунтям для розроблення системи вправ.

Оскільки перекладацька діяльність має яскраво виражений пізнавальний характер, вона привертає увагу представників когнітивної лінгвістики щодо дослідження особливостей перебігу мисленнєвих операцій перекладача, які визначають розуміння тексту оригіналу, добирання мовних і мовленнєвих засобів і їх застосування під час продукування тексту перекладу. Згідно з Г. Ле-Жанк (2005, с. 361), когнітивний підхід змістив акцент науковців із результату перекладу на його процес.

Л. В. Кушніна (2016) вводить поняття “перекладацький простір” як відкриту систему, яка включає текст оригіналу, його автора, культуру автора оригіналу, перекладача, текст перекладу, культуру перекладача, реципієнта, картину світу кожного суб’єкта – автора, перекладача, реципієнта, їхні інтенції, пресупозиції, цінності, ідеї, світогляд тощо (с. 80). Сутність перекладу як процесу авторка витлумачує крізь призму синергетичності, розглядаючи створення тексту-перекладу як синергію всіх смислів, аналізованих перекладачем, що передбачає створення нового смислу, співвідносного з культурою мови перекладу.

І. М. Ремхе (2007), розглядаючи сутність перекладацького процесу з позицій когнітивного підходу, здійснює фреймову структурування знань у межах науково-технічного перекладу. Як наслідок фази письмового перекладу наповнюються когнітивним змістом. Так, у фазі розуміння тексту-оригіналу досягається його смисл на основі пошуку фреймових відповідників знань, закладених у тексті, знанням перекладача. У фазі продукування тексту перекладу створюються динамічні фрейми (ситуативні й класифікаційні) на основі тексту оригіналу і зіставляються з еквівалентними їм фреймовими структурами в мові перекладу, а також виокремлюються прототипові відповідники. В останній фазі фреймові відповідники, знайдені як наслідок мисленнєвої обробки тексту оригіналу під час попередніх фаз, вербалізуються мовою перекладу з урахуванням дотримання синтаксичної побудови речення (Ремхе, 2007, с. 24).

Здобутки представників когнітивної лінгвістики підтверджують значущість фонових і предметних знань як складників екстралінгвістичної компетентності майбутніх письмових перекладачів науково-технічних текстів, а також мисленнєвих операцій (аналізу, синтезу, зіставлення, порівняння, узагальнення).

Подібно іншим видам мовленнєвої діяльності письмовий переклад має свою одиницю. У зв’язку із включенням до процесу письмового перекладу читання й письма одиницею цього складного специфічного виду мовленнєвої діяльності є двокомпонентне утворення, кожний компонент якого є складним структурним цілим (Серова, 2001, с. 6). Мовленнєво-діяльнісна одиниця письмового перекладу вміщує смислове вербальне рішення з опертям на умовивідну діяльність і мовленнєвий комунікативний вчинок з текстом-висловлюванням. Смислове вербальне рішення є низкою умовиводів як продуктів мовленнєвої діяльності читання, які є логічними діями над окремими думками й надалі трансформуються в судження. Мовленнєві комунікативні вчинки передбачають формулювання думок у вигляді текстів-висловлювань із збереженням у них: а) тотожності думок тексту-оригіналу; б) предметної зв’язності, смислової, комунікативної

і структурної цілісності; в) стилістичних, соціокультурних норм і типів розгортання думки (Серова, 2010, с. 107). Виходячи з такого тлумачення одиниці мовленнєвої діяльності письмового перекладу, переклад на рівні речень є недоцільним, що має враховуватись під час розроблення системи вправ.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок. Отже, письмовий переклад є специфічним двомовним рецептивно-репродуктивним / продуктивним посередницьким видом мовленнєвої діяльності, який ґрунтується на інших видах мовленнєвої діяльності: читанні й письмі, процес перебігу яких обумовлюється метою-завданням, метою-результатом і метою-надзавданням. Письмовий переклад передбачає високу мисленнєву активність і різний ступінь репродуктивності / продуктивності залежно від його фази. Він вирізняється особливостями сприйняття й розуміння, а також опосередкованим характером і вторинністю.

Охарактеризована в цій статті сутність письмового перекладу як виду мовленнєвої діяльності є підґрунтям для визначення знань, навичок і вмінь як складників компетентності в письмовому перекладі, зокрема науково-технічних текстів, і конкретизації етапів її формування, що становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

- Бакало, Д. И. (2007). Особенности познания и отражения действительности в сознании переводчика в процессе его профессиональной деятельности. *Вестник Томского государственного университета*, 298, 29-31.
- Беляев, Б. В. (1965). *Очерки по психологии обучения иностранным языкам*. Москва: Просвещение.
- Бирюкова, Ю. Н. (2016). *Интегративная модель обучения чтению как компонента профессиональной деятельности переводчика (английский язык, специальность "Информатика и вычислительная техника")*. (Автореферат кандидатской диссертации). Российский университет дружбы народов, Москва, Российская Федерация.
- Данилова, И. И. (2013). Обучение письменному переводу как сложному виду речевой деятельности. *Известия ЮФУ. Технические науки*, 10, 48-52.
- Ніколаєва, С. Ю. (Наук. ред.). (2003). *Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання*. Київ: Ленвіт.
- Зимняя, И. А. (2001). *Лингвопсихология речевой деятельности*. Москва: Московский психолого-социальный институт.
- Кутяева, О. М. (2013). Психолингвистические особенности перевода специального дискурса: к постановке проблемы. *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*, 1 (22), 211-218.
- Кушнина, Л. В. (2016). Языковая личность переводчика в свете современных научных парадигм. *Вестник ПНИПУ. Проблемы языкознания и педагогики*, 4, 75-85.
- Максименко, Л. О. (2015). Специфіка психологічних механізмів мовленнєвої діяльності перекладача у письмовому двосторонньому перекладі. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія*, 24, 25-37.
- Наугольных, А. Ю. (2006). *Навыки и умения осмысления и понимания в полном письменном переводе как дидактический объект профессиональной подготовки переводчика* (Автореферат кандидатской диссертации). Уральский государственный педагогический университет, Екатеринбург, Российская Федерация.
- Пасічник, Т. Д. (2011). *Методика навчання майбутніх філологів писемного двостороннього перекладу комерційних листів* (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна.
- Пшенкина, Т. Г. (2005). *Вербальная посредническая деятельность переводчика в межкультурной коммуникации: психолингвистический аспект* (Докторская диссертация). Алтайский государственный университет, Барнаул, Российская Федерация.

- Ремхе, И. Н. (2007) *Когнитивные особенности перевода научно-технического текста (на материале текстов металлургической промышленности)* (Автореферат кандидатской диссертации). Челябинский государственный университет, Челябинск, Российская Федерация.
- Серова, Т. С. (2001). *Психология перевода как сложного вида иноязычной речевой деятельности*. Пермь: Изд-во Перм. гос. техн. ун-та.
- Серова, Т. С. (2010). Коммуникативная речевая единица письменного технического перевода. *Язык и культура*, 2, 106-112.
- Фабрична, Я. Г. (2015). *Методика навчання майбутніх філологів письмового двостороннього перекладу з використанням мовного портфеля (англійська й українська мови)* (Кандидатська дисертація). Київський національний лінгвістичний університет, Київ, Україна.
- Черноватий, Л. М. (2013). *Методика викладання перекладу як спеціальності*. Вінниця: Нова книга.
- Яковлев, А. А. (2011). *Контекст как опора в речевой деятельности переводчика и в построении модели перевода* (Автореферат кандидатской диссертации). Челябинский государственный университет, Челябинск, Российская Федерация.
- Hejwowski, H. (2004). *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekladu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Lee-Jahnke, H. (2005). New Cognitive Approaches in Process-Oriented Translation Training. *Meta*, 50 (2), 359–377. doi:10.7202/010942ar

REFERENCES

- Bakalo, D. I. (2007). Osobennosti poznaniya i otrazheniya dejstvitel'nosti v soznanii perevodchika v processe ego professional'noj dejatel'nosti. *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, 298, 29-31. [in Russian].
- Beljaev, B. V. (1965). *Oчерки по psihologii obuchenija inostrannym jazykam*. Moskva: Prosveshhenie.
- Birjukova, Ju. N. (2016). Integrativnaja model' obuchenija chteniju kak komponentu professional'noj dejatel'nosti perevodchika (anglijskij jazyk, special'nost' "Informatika i vychislitel'naja tehnika"). (Avtoreferat kandidatskoj dissertacii). Rossijskij universitet druzhby narodov, Moskva, Rossijskaja Federacija. [in Russian].
- Danilova, I. I. (2013). Obuchenie pis'mennomu perevodu kak slozhnomu vidu rechevoj dejatel'nosti. *Izvestija JuFU. Tehnicheskie nauki*, 10, 48-52. [in Russian].
- Nikolaeva, S. Ju. (Nauk. red.). (2003). *Zagal'noevropejs'ki rekomendacii z movnoї osviti: vivchennja, vikladannja, ocinjuvannja*. Kiїv: Lenvit. [in Ukrainian].
- Zimnjaja, I. A. (2001). *Lingvopsihologija rechevoj dejatel'nosti*. Moskva: Moskovskij psihologo-social'nyj institut. [in Russian].
- Kytjaeva, O. M. (2013). Psixolingvisticheskie osobennosti pepevoda special'nogo diskypsa: k postanovke ppoblemy. *Bectnik Ipkytskogo gosydapstvennogo lingvisticheskogo ynivepsiteta*, 1 (22), 211-218 [in Russian].
- Kushnina, L. V. (2016). Jazykovaja lichnost' perevodchika v svete sovremennyh nauchnyh paradigm. *Vestnik PNIPU. Problemy jazykoznanija i pedagogiki*, 4, 75-85 [in Russian].
- Maksymenko, L. O. (2015). Spetsyfika psixolohichnykh mekhanizmiv movlennyevoyi diyalnosti perekladacha u pysmovomu dvostoronnomu pereklyadi [Peculiarities of psychological mechanisms of translator's speech activity in bilingual translation]. *Bulletin of KNLU. Pedagogics and Psychology*, 24, 25-37.
- Naugol'nyh, A. Ju. (2006). Navyki i umenija osmyslenija i ponimanija v polnom pis'mennom perevode kak didakticheskij obekt professional'noj podgotovki perevodchika (Avtoreferat kandidatskoj dissertacii). Ural'skij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet, Ekaterinburg, Rossijskaja Federacija. [in Russian].

- Pasichnyk, T. D. (2011). *Metodyka navchannya maybutnikh filolohiv pysemnogo dvostoronnoho perekladu komertsijnykh lystiv* [Methodology of teaching future philologists to translate commercial letters]. *PhD thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Pshenkina, T. G. (2005). Verbal'naja posredniceskaja dejatel'nost' perevodchika v mezhkul'turnoj kommunikacii: psiholingvisticheskij aspekt (Doktorskaja dissertacija). *Altajskij gosudarstvennyj universitet, Barnaul, Rossijskaja Federacija* [in Russian].
- Remhe, I. N. (2007) Kognitivnye osobennosti perevoda nauchno-tehnicheskogo teksta (na materiale tekstov metallurgicheskoy promyshlennosti) (Avtoreferat kandidatskoj dissertacii). *Cheljabinskij gosudarstvennyj universitet, Cheljabinsk, Rossijskaja Federacija* [in Russian].
- Serova, T. S. (2001). Psihologija perevoda kak slozhnogo vida inozazychnoj rechevoj dejatel'nosti. Perm': Izd-vo Perm. gos. tehn. un-ta [in Russian].
- Serova, T. S. (2010). Kommunikativnaja rechevaja edinica pis'mennogo tehničeskogo perevoda. *Jazyk i kul'tura*, 2, 106-112. [in Russian].
- Fabrychna, Ya. H. (2015). *Metodyka navchannya maybutnikh filolohiv pismovoho dvostoronnoho perekladu z vykorystannyam movnoho portfelya (anhlijska y ukrajinska movy)* [Methodology of teaching bilateral translation with language portfolio to student philologists (English and Ukrainian)]. *PhD thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
- Chernovatyy, L. M. (2013). *Metodyka vykladannya perekladu yak spetsialnosti: pidruchnyk dlya stud. vyshchych zaklad. osvity za spetsialnistyu «Pereklad»* [Methodology of teaching translation as specialty: course book for university students majoring in Translation]. Vinnytsya: Nova knyha Publ.
- Jakovlev, A. A. (2011). Kontekst kak opora v rechevoj dejatel'nosti perevodchika i v postroenii modeli perevoda (Avtoreferat kandidatskoj dissertacii). *Cheljabinskij gosudarstvennyj universitet, Cheljabinsk, Rossijskaja Federacija*. [in Russian].
- Hejwowski, H. (2004). *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekladu* [Cognitive-communicative theory of translation]. Warsaw: PWN Publ. [in Polish].
- Lee-Jahnke, H. (2005). New Cognitive Approaches in Process-Oriented Translation Training. *Meta*, 50 (2), pp 359–377. doi:10.7202/010942ar.